

Joan Domènech: «Perdre el temps és una bona manera de guanyar-lo»

El mestre diu que «no es tracta que els nens sàpiguen moltes coses, sinó que les sàpiguen bé»

Prioritzar la qualitat per sobre de la quantitat. Allunyar-nos del fer per fer, per apropar-nos a la vida que es viu amb coherència i sentit. I tot, a través d'una educació responsable. Que sigui capaç de parar els peus a les presses i a les pressions, per recuperar el temps d'aprendre amb profunditat.

Joan Domènech Francesch (Lleida, 1953) és llicenciat en filosofia i lletres i ha treballat de mestre des del 1972. Ha dirigit durant onze anys l'escola Fructuós Gelabert (Barcelona) i és autor d'un llibre que és una porta oberta a la seva manera d'ensenyar, aprendre i viure: *Elogi de l'educació lenta* (<http://www.catorze.cat/noticia/7139/elogi/educacio/lenta>).

Aquesta conversa està patrocinada pel celler **Més Que Paraules** (<http://mesqueparaules.cat/>)

Foto: Gemma Ventura

Què vol dir perdre el temps?

És una frase molt contradictòria. Jo defenso perdre el temps perquè és una bona manera de guanyar-lo. Tots estem contaminats per la velocitat i per la pressa, i no ens n'adonem. Et venen pares i et diuen: "És que el nen diu que s'avorreix". Estem en una mena de context en què o fas coses o no et pots realitzar com a persona. Els neurobiòlegs ens estan dient que la pressió sobre els nens és contraproduent. La idea que per aprendre has de fer constantment és contrària a la ciència. Per aprendre has de perdre el temps, perquè és llavors quan elabores i reelabores tot el coneixement.

A l'escola es perd el temps?

A l'escola perds el temps aprenent coses que no et serviran. Estudies per un examen que, un cop fet, ja t'oblides del que has escrit. Això sí que és perdre el temps. En canvi, per exemple, estar estona jugant t'ajuda a socialitzar-te, però també a consolidar aprenentatges. Perquè és el moment en què el cervell està fent relacions i interrelacions.

Arnó i André Stern (<http://www.catorze.cat/noticia/5280/arno/andr/stern/jugant/apren/millor>) diuen que jugant és com s'aprèn millor.

I tant, per aprendre has de jugar. Estem acostumats a un sistema educatiu en què la pressió del fer-fer ens fa perdre el nord. La idea que com més hores ocupin els nens fent coses, més aprendran és falsa.

També hi ha qui diu que com més màsters tens, més vals.

Però ara els neurobiòlegs demostren que la sobreestimulació no només et produeix estrès a tu com a persona, sinó també a les teves neurones. S'han d'estimular els nens? Naturalment. Però sense passar el límit, és a dir, sense ocupar-los tot l'horari. Perquè moltes de les activitats que els fem fer tenen uns aprenentatges efímers, i també els provoquen estrès.

Ocupant-los tot l'horari sembla que fem nens programats. I potser els prenem la llibertat de ser.

No només és un problema d'acceleració del que fem, sinó que tens la impressió que el teu temps algú se'l queda. Que no tens temps per a tu. Aquesta és una altra contradicció, perquè en un moment en què la humanitat té una esperança de vida més gran, que els nens que neixen ara diuen que podran viure cent anys, és quan tenim més presses per fer-ho tot. Però si tens tota la vida! I quan l'esperança de vida era de 45 anys? Si tenim tot el temps per aprendre, per què hi ha aquesta sensació d'estar perdent trens constantment?

Un nen pot aprendre una definició, repetir-la exactament en un examen, treure un deu i no haver entès res.

Molta de l'escola que hem heretat i que encara existeix es basa en un aprenentatge gens significatiu. Un aprenentatge basat a repetir coneixements d'un llibre, però que tampoc t'aporten gaire. Això a la societat d'avui encara està més en contradicció que fa trenta anys, perquè ara els

nens saben més que tu. L'escola no ha de fer la funció de transmetre coneixements.

Quina funció té?

En aquests moments tothom sap llegir, escriure i moltíssimes coses més. Avui fer nens que estiguin alfabetitzats vol dir ensenyar-los a pensar, que siguin crítics. En un iPad et surt tota la informació que vulguis. Per tant, el que toca és saber distingir una informació verdadera d'una falsa. El que no ha canviat és la mirada que el mestre ha de tenir amb l'alumne, o el fet que l'educació l'ha d'ajudar a construir la seva identitat.

Dins les classes també hi ha aquesta pressió de temps: corre per acabar la fitxa de català, que ara toca matemàtiques.

Això es desprèn de la idea que hem tingut que el currículum és una cosa homogènia. Tothom ha de saber les mateixes coses al mateix temps. I això va en contra d'una realitat que, per exemple, et diu que tu has estudiat per a mestra i fas de periodista. I aquesta és la realitat de la gran majoria de la gent. A més, tot està en caixetes: matemàtiques, català. Tot està desvinculat i fragmentat en petites dosis. Ara acabem això i comencem allò altre, sense que hi hagi cap relació.

Per què ha de servir l'educació?

Per ajudar-te a saber què faràs amb la teva vida. Aquesta és l'essència. Però la velocitat està fent malbé l'educació.

Defensem l'atenció a la diversitat, però després els valorem en funció d'un examen que és igual per a tots.

Exacte. Això vol dir que anem forçosament cap a una escola en què t'han d'avaluar per ajudar-te en el procés de construcció de la personalitat. I això és impossible fer-ho si estàs avaluant tothom pels mateixos continguts. A tu et serviran uns continguts i a ell, uns altres. Pel que fa a l'atenció a la diversitat, crec que l'escola ens hauria d'ajudar a ser més iguals -per poder compartir maneres d'entendre el coneixement i la societat- i més diferents -per desenvolupar allò en què tens més predisposició-. Les escoles estan pensades amb una estructura molt homogènia.

I competitiva.

A la nostra escola no posem notes. Només ho fem per imperatiu legal a l'expedient. Però als informes que fem no en posem mai. Tampoc fem exàmens. I els nanos a cinquè o sisè et demanen que els posis notes. Els encanta. Perquè la cultura de la nota i la idea de competir hi és. Vam fer una prova de matemàtiques i de llengua, i els vaig dir que posaríem notes. Els nanos necessiten això perquè viuen en aquesta cultura, però tenir bona nota en un examen no ajuda a aprendre.

Potser el perill és que l'objectiu sigui la nota i no el plaer d'aprendre.

I el que treu sempre un tres com ho fas perquè tiri endavant? També és un alumne que té drets, oi? Què li estàs transmetent posant-li un tres? Són criteris quantitius. Com el currículum: com més coses sàpigues, millor. Però més i abans no és sinònim de millor.

I què en fem, de la qualitat?

Passa per uns altres paràmetres.

Com la podem cuidar?

La feina del mestre és molt difícil perquè nosaltres també participem d'aquesta cultura de la

quantitat. El sistema ens aboca a una mena d'escola en què el que és important és que els nens sàpiguen moltes coses. Però no es tracta que sàpiguen moltes coses, sinó que les sàpiguen bé. En el fons el que és important és que els nens sàpiguen com s'aprèn.

Com ho podríem vetllar?

A l'escola hauríem de donar una bona caixa d'eines per a la vida. Per orientar-se en una mena de selva que és el món. Cada vegada serà més important aprendre si el que menges és bo o no per a la salut, saber-te relacionar bé, saber-te comunicar, saber distingir una informació falsa o veraç.

Estàs parlant d'una escola per a la vida.

Sí. Quan a l'aula amb els nens discutíem sobre 14 reflexions de pensadors (<http://www.catorze.cat/noticies/etiqueta/reflexions>), els deia que hem de fer un exercici d'entendre i no d'acceptar el que diuen. Per aconseguir-ho has de saber interpretar què t'estan venent o mostrant.

I això no es pot fer corrent.

No, perquè vol dir contrastar moltes coses. El currículum en el fons és allò que passa a l'aula. L'important és que quan els nens hi entrin tinguin la sensació que és un lloc seu, on tenen poder de decisió, on es poden comunicar, respondre preguntes i fer-se'n de noves, escoltar, conversar. Que van a un lloc a aprendre. I per aprendre millor has de compartir. Els que aprenen sols aprenen menys que els que ho fan compartint. Però en canvi la societat també et transmet la idea de la competitivitat. Tot i que la societat t'ho vent tot: des de la competitivitat fins a la solidaritat.

Fins al fum.

Ara que a les escoles hi ha tanta propaganda sobre la innovació, s'ha de tenir present que hi ha coses que sempre són iguals. Per exemple, la mirada que té el mestre respecte els alumnes no ha de canviar.

Com ha de ser?

D'acompanyar, d'ajudar, d'estimar. El Jaume Cela (<http://www.catorze.cat/noticia/4404/jaume/cela/mestres/hem/fer/bones/persones>) ho diu molt: "Com vols que els nens llegeixin si tu no tens ganes de llegir?".

Som exemples.

Els neuròlegs parlen de les neurones mirall: aprens per contagi.

A vegades sense dir res.

I tant. L'essència és acompanyar. Pensar que tots els alumnes tenen dret d'aprendre, que tots tenen una vida al darrere. I que moltes vegades els problemes que trobes a l'aula són el reflex d'uns altres.

És qüestió de tacte?

Exacte. Estic a favor de la innovació perquè no es pot treballar pensant que tens una societat com la que teníem fa cinquanta anys. L'escola d'ara en algunes coses està donant les mateixes respostes que fa mig segle. Abans les relacions eren que una persona arribava a una certa edat, es casava, tenia els fills i es moria. Ara, si entres en una classe, més de la meitat deuen tenir els pares separats. El tema de les relacions és molt important. Per tant, no es pot tractar igual.

Tothom està preparant per ser mestre?

Diria que és molt difícil ser mestre. Contínuament estàs aprenent. El mestre que pensa que ja ho sap tot s'equivoca, perquè no va així. Com transmetràs que tu pots aprendre si creus que ja ho saps tot? La línia entre un bon mestre i un mal mestre està en la mirada que projecta. Qui pensa que amb un alumne ja no hi ha res a fer, no és un bon mestre. El que pot passar és que a tu se t'acabin els recursos.

Un bon mestre mai pot perdre l'esperança?

Mai. Ni un bon mestre ni ningú. Tot i que a vegades no és fàcil.

Aquest ofici té una responsabilitat molt gran entre les mans.

Ara que es planteja tant si s'ha de potenciar la creativitat o no, el que hauríem d'aconseguir, com a mestres, és no ofegar-la. I és difícil. Perquè l'entorn familiar també pressiona.

Com?

Exigint que hi hagi més aprenentatges. O per aquesta por de creure que estan a punt de perdre molts trens. També hi ha la pressió de l'administració, per exemple amb el tema dels idiomes. A més, els mestres ens autopressionem i tot això va en contra del desenvolupament integral dels nens. No els ajudem gens.

Ni a escoltar-se.

Hi hauria d'haver una escolta en tots els sentits. Tenim molta informació que es transforma en soroll. Constantment estem sentint música, al supermercat, a qualsevol lloc, però no l'escoltem.

El que reivindiques és aprofundir.

Sí, en allò que t'ajuda a desenvolupar-te com a persona.

Amb els deures els estem robant el temps.

És la idea que si no fan activitats a casa, no aprendran tant. Però un nen ha de tenir temps per a ell. No passa res si discutim alguna cosa a classe i després en busquen informació a casa. El tema seria establir molts ponts entre el que passa a l'escola i el que passa a casa. Que no siguin dos mons aïllats. I a vegades es converteixen en això. Intentem colonitzar l'espai de fora l'escola amb feines escolars. Els pares han de posar sumes, restes, multiplicacions, divisions? No. A casa què han de fer? Que calculin els ingredients d'una recepta. Et dono cinc euros, ves a comprar el pa i vigila que no t'enredin amb el canvi. Quan apliques un coneixement és quan l'aprens. Això a casa no es fa, perquè a més sobreprotegim els nens. I fem allò que, com que a l'escola fan poques sumes, els en posem més.

També és una qüestió de prioritzar.

A l'escola s'ha fet èmfasi en el tema més procedimental, en la mecànica: fan pàgines i pàgines de sumes sense entendre'n el concepte. I a l'escola el que hauríem de treballar és el significat.

Més que aprendre la definició d'un riu, potser els hi hauríem de dur?

Sí. De què et serveix saber la definició exacta d'una cosa avui en dia? És molt important experimentar, perquè és quan s'aprèn.

Eva Bach

(<http://www.catorze.cat/noticia/5049/eva/bach/pares/mestres/carreguem/nens/nostres/mances/emocionals>) compara l'educació amb aquella llavor que deixem i que creix al seu ritme. Per tant, potser ni en veurem el resultat.

Els pagesos ja estan accelerant els cultius. Aconsegueixen tomàquets que no tenen gust ni olor. Un pagès em va dir que ara injecten una gota d'oli sota la figa, i així madura abans. Però no tenen gust. Els processos naturals necessiten el seu temps.

Però veus com a P5 ja et preparen per primer, a sisè per a l'ESO i a 4t d'ESO gairebé que per a la selectivitat.

José Antonio Marina, al llibre *La màgia de llegir*, explica com en els sistemes nòrdics comencen l'aprenentatge de l'escriptura als 7 anys. Els adolescents d'allà són els que més llegeixen. És a dir que començant abans tampoc fem més bons lectors. Emmi Pikler era una pediatra austríaca que després de la Segona Guerra Mundial va muntar un orfenat. Allà va estudiar com aprenen a caminar els nens dels zero als divuit mesos i ho va publicar al llibre *Moverse en libertad*. Entre les conclusions va veure com els nens que estaven sobreestimats no aprenien a caminar abans. També va veure com cada fase de l'evolució motriu està lligada a una fase de l'evolució cognitiva, i que quan un nen se salta una fase en aquest procés motriu té risc d'accident cognitiu. Sempre m'he preguntat si els nens que saben multiplicar però no saben quan han de multiplicar tenen aquest tipus d'accident. Perquè molts nens han après totes les taules de multiplicar i no saben per què serveixen.

Llavors aniran al supermercat i no ho faran servir.

Fem aprenentatges molt de pressa, ens saltem fases, com per exemple entendre a fons què vol dir multiplicar. Aprens la mecànica, però no saps quan l'has de fer servir.

Això vol dir passar de puntetes pels llocs.

El que és important t'ho has deixat i aquest accident es pot convertir en fracàs escolar.

Ens falta actuar amb més sentit?

És que si no trobes sentit en el que fas, no t'hi involucres tant, ni t'hi sents còmplice. Ho fas perquè toca, però no et transforma per dins. Però quan fas un aprenentatge i t'impacta positivament, et servirà per a tota la vida.

Seria aprendre a fer-nos responsables del nostre temps i de la nostra vida.

Sí. I tenim més temps que mai. No es tracta d'estar esperant tot el dia que baixi alguna cosa, sinó de veure que si tenim temps per fer les coses ben fetes, per què fem allò que no ens omple?

Hem de fugir del fer per fer.

Segur. I per això cal trobar sentit a tot el que fas.

Conversa patrocinada pel celler **Més Que Paraules** (<http://mesqueparaules.cat/>)

(<http://mesqueparaules.cat/>)